

ENERGIYANI TEJASH BO'YICHA TAVSIYALARNI ISHLAB CHIQISH METODOLOGIYASI

Qo'yliyev Oybek Furqat o'g'li

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti magistranti

Ko'rilayotgan Maqola Ishlab Chiqarish Jarayonini "Qorasuv Paxta Tozalash" Korxonasini Misolida Taxlil Qilingan

Kalit so'zlar: *energiya tejash, energiya samaradorligini oshirish, energiya xizmati shartnomasi, murakkab yondashuv*

DESCRIPTION:

The transition of Uzbekistan to the standards of well-being of developed countries requires an increase in the efficiency of the use of all types of energy resources. One of the most important mechanisms for increasing the energy efficiency of the activities of a modern industrial enterprise is the energy service

TAVSIF:

O'zbekistonning rivojlangan davlatlar farovonligi standartlariga o'tishi barcha turdagi energiya resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishni talab qiladi. Zamonaviy sanoat korxonasi faoliyatining energiya samaradorligini oshirishning eng muhim mexanizmlaridan biri bu energiya xizmati..

.Energiyani tejash bo'yicha tavsiyalar (choralar) energiya resurslaridan eng isrofgarchilik yoki samarasiz foydalanish bilan tahlil bosqichida aniqlangan ob'ektlarga energiya tejashning tipik usullarini qo'llash orqali ishlab chiqiladi.

Tavsiyalarni ishlab chiqishda quyidagilar bajarilishi kerak:

- taklif etilayotgan takomillashtirishning texnik mohiyatini va tejashni olish tamoyilini aniqlash;

- potentsial yillik jamg'armalarni jismoniy va pul ko'rinishida hisoblash;

- tavsiyani amalga oshirish uchun zarur bo'lgan asbob-uskunalar tarkibini va uning taxminiy narxini analoglarning jahon narxidan, shuningdek etkazib berish, o'rnatish va ishga tushirish narxidan kelib chiqqan holda aniqlash;

xarajatlarni kamaytirish uchun barcha imkoniyatlarni ko'rib chiqish, masalan, korxonaning o'zi tomonidan uskunani ishlab chiqarish yoki o'rnatish;

- real iqtisodiy samaradorlikka ta'sir etuvchi tavsiyalarni amalga oshirishdan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlarni aniqlash;

- yuqoridagi barcha fikrlarni hisobga olgan holda taklif etilayotgan tavsiyaning umumiy iqtisodiy samarasini baholash.

O'zaro bog'liq tavsiyalar uchun iqtisodiy samaradorlikning kamida ikkita ko'rsatkichi hisoblanadi: agar faqat ushbu tavsiya amalga oshirilsa va barcha taklif qilingan tavsiyalar amalga oshirilsa, samara.Iqtisodiy samarani baholash uchun oddiy to'lov muddatidan foydalanish kifoya. So'rov o'tkazilayotgan korxonada buyurtmachisining iltimosiga binoan va

energiya tejevchi loyihani moliyalashtirish rejasi mavjud bo'lsa, loyihalarning iqtisodiy samaradorligini baholashning yanada murakkab usullaridan foydalanishga ruxsat beriladi.

Uskunaning haqiqiy yukini baholash - rejadan tashqari ish vaqtini hisobga olgan holda ishning haqiqiy yillik fondi va hisoblangani o'rtasidagi farq bo'yicha amalga oshiriladi. Chiqarilgan mahsulot hajmiga ko'ra, birlikning haqiqiy ishlashi aniqlanadi va loyiha ko'rsatkichlari bilan taqqoslanadi, ishlab chiqarish quvvatlarining kam yuklanishidan kelib chiqadigan yo'qotishlar hisoblab chiqiladi.

Xuddi shu turdagi birliklarda ishlab chiqarilgan mahsulot birligiga haqiqiy yoqilg'i sarfi aniqlanadi va pasport va (yoki) sanoatning o'rtacha ma'lumotlari bilan taqqoslanadi. Tahlil qilish uchun standart yoqilg'i-energiya iste'moliga, shuningdek, ayrim turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun amalda erishilgan o'ziga xos yoqilg'i va energiya sarfiga e'tibor qaratish tavsiya etiladi. Haddan tashqari yoqilg'i sarfi sabablarini tahlil qilish natijalarini RPZda jadval shaklida aks ettirish maqsadga muvofiqdir.

Qozonxonaning yoqilg'i sarfini va mumkin bo'lgan tejashni baholash bilan isitish tarmoqlari yo'qotishlarini kamaytirish uchun energiya tejevchi echimlar bloki ishlab chiqilmoqda. Korxonaga uchun yoqilg'i sarfi balansi tuziladi, yoqilg'i sarfi tarkibi tahlil qilinadi. Balans tahlili natijalari jadval va diagrammalar ko'rinishida keltirilgan. Standart ko'rsatkichlar optimal issiqlik-texnologik rejimni minimal darajada tavsiflaydi. o'ziga xos yoqilg'i sarfi. Yoqilg'i balansini tahlil qilish issiqlik texnologik liniyasi va uning alohida qismlari (montajlar, o'rnatishlar), mustaqil yoki yagona tizimga ulangan issiqlik balansiga asoslanadi. Hisob-kitoblarga ko'ra, umuman korxonada yoqilg'isini tejash va ayrim turdagi nomenklatura mahsulotlari va ishlari bo'yicha zaxiralar hisoblab chiqiladi. Energiya samaradorligini baholash bilan energiyani tejash choralari ishlab chiqilmoqda. Foydalanilmayotgan qiymatlari aniqlanadi va ulardan foydalanish choralari ishlab chiqiladi. Tanlangan nazorat o'lchovlari bilan ikkilamchi energiya resurslaridan foydalanish imkoniyati ayniqsa diqqat bilan o'rganilishi kerak. Termal yonuvchi katta qismi utilizatsiya inshootlarida bug 'yoki issiq suvga aylanadi, ular korxonani issiqlik bilan ta'minlash va boshqa maqsadlar uchun ishlatiladi. Utilizatsiya qurilmalarining asosiy turlari chiqindi issiqlik qozonlari, bug'lanishli sovutish tizimlari, utilizatsiya iqtisodchilari (shu jumladan kontaktli), suv isitgichlari, issiqlik almashtirgichlar, issiqlik nasoslari va boshqalar. Iqtisodiy samaradorlikni baholashdan so'ng barcha tavsiyalar uchta toifaga bo'linadi:

- xarajatsiz va arzon - korxonaning joriy faoliyati tartibida amalga oshiriladi;
- o'rtacha narx - qoida tariqasida, korxonaning o'z mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi;
- yuqori narx - qo'shimcha investitsiyalarni talab qiladigan, qoida tariqasida, qarz mablag'larini jalb qilgan holda amalga oshiriladi.

Xulos

Xulosa qilib aytganda, energiyani tejash bo'yicha barcha tavsiyalar bitta jadvalda jamlangan bo'lib, ular yuqorida sanab o'tilgan uchta toifada joylashtirilgan. Har bir toifada

tavsiyalar iqtisodiy samaradorlikni pasaytirish tartibida tartibga solinadi. Tavsiyalarning ushbu tartibi ularni amalga oshirishning eng maqbul tartibiga mos keladi.

Energiya auditing sifati va muddati sezilarli darajada uslubiy yordamga bog'liq. So'rovlarni tashkil etish va o'tkazishning umumiy usullari va usullaridan tashqari, energetika auditorlari balanslarni, so'rov usullarini tuzish usullariga ega bo'lishi kerak.

elektr ta'minoti, issiqlik ta'minoti, siqilgan havoning individual tizimlari, energiya tejash potentsialini aniqlash va turli energiya resurslarining o'ziga xos xarajatlarini aniqlash usullari va boshqalar.

2. Cheklangan miqdordagi dastlabki ma'lumotlarga asoslanib, asbob-uskunalar, binolar, jarayonlar, mahsulotlarning energiya samaradorligini aniqlash kerak.

Energiya auditi balanslarni tuzish metodologiyasi, elektr ta'minoti, issiqlik ta'minoti, siqilgan havoning alohida tizimlarini tekshirish metodologiyasi, energiya tejash potentsialini aniqlash va turli energiya resurslarining o'ziga xos xarajatlarini aniqlash metodologiyasi va boshqalar yordamida amalga oshiriladi.

2. "Qorasuv paxta tozalash" korxonasi uchastkalar, sexlar, mahsulot turlari bo'yicha elektr energiyasidan foydalanishning instrumental hisobi yuritilmaganligi sababli ulardan foydalanishning ko'rsatilgan hududlari bo'yicha energiya sarfini taqsimlashning ob'ektiv hisob-kitoblari mavjud emas.

ISHLATILGAN MANBALAR RO'YXATI:

1. Elektr jihozlarini ishlatish va ta'mirlash bo'yicha elektrchilar uchun sayt. [Elektron resurs]. - <http://www.fazaa.ru/>
2. Energiya tejash pulsi sayti. [Elektron resurs]. - <http://www.etx.ru/blog/>
3. Energoprofi Sayti. [Elektron resurs]. - <http://energyprofy.ru/>
- 4 <http://studik.net/malootxodnye-i-resursosberegayushhie-texnologii/>
5. <https://moodle.kstu.ru/mod/page/view.php?id=19034>
6. <https://www.kudagradusnik.ru/articles/resursosberezhenie-i-vnedrenie-resursosberegayushhix-texnologij/>